

Organizacja Narodów Zjednoczonych

A/HRC/50/36

Zgromadzenie Ogólne

Dystrybucja: ogólna

22 kwietnia 2022 r.

J. angielski

Oryginał: j. hiszpański

Rada Praw Człowieka

Sesja pięćdziesiąta

13 czerwca – 8 lipca 2022 r.

Punkt nr 3 Porządku obrad

Promowanie i ochrona wszystkich praw człowieka, praw obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturalnych w tym prawa do rozwoju

**Ochrona prawników przed nadmierną ingerencją
w swobodę i niezależność wykonywania zawodów prawniczych**

**Raport Sprawozdawcy Specjalnego ds. niezależności sędziów i prawników
Diego Garcíi – Sayána**

Streszczenie

W niniejszym raporcie sporządzonym zgodnie z uchwałą 44/8 Sprawozdawca Specjalny zajmuje się kwestią ochrony osób wykonujących zawody prawnicze, ponieważ swoboda wykonywania zawodów prawniczych stanowi niezbędny element gwarancji sądowych, które zapewniają prawo do sprawiedliwego procesu i ochronę praw człowieka. Sprawozdawca Specjalny opisuje standardy międzynarodowe i regionalne mające na celu ochronę zawodów prawniczych.

Sprawozdawca Specjalny z niepokojem odnotowuje globalny wzrost praktyk, które podważają, ograniczają, zawężają i utrudniają praktykę prawniczą. Ma to szczególne zastosowanie do prawników, których działalność skupia się na walce z korupcją, obronie praw człowieka lub ochronie grup znajdujących się w trudnych sytuacjach.

W niniejszym raporcie Sprawozdawca Specjalny określa tendencje i schematy ingerencji oraz ataków na zawody prawnicze. Opisuje także środki wykorzystywane do przeprowadzania takich ataków, w tym ingerencje w działalność stowarzyszeń prawników, ustawodawstwo, fizyczną i psychologiczną przemoc stosowaną wobec prawników i ich rodzin, szkalowanie w mediach i mediach społecznościowych, arbitralne postępowania dyscyplinarne, wykorzystywanie systemu sądownictwa i sił policyjnych. Sprawozdawca Specjalny zwrócił także uwagę na naruszenia tajemnicy zawodowej oraz rewizje dokonywane w kancelariach prawników i zajmowanie ich majątków.

Sprawozdawca Specjalny podkreśla, że osoby, które wykonują zawody prawnicze odgrywają fundamentalną rolę w konsolidacji praworządności i ochronie praw człowieka. Państwa mają obowiązek zagwarantowania tym osobom wykonywanie zawodu bez nadmiernych ograniczeń. Sprawozdawca Specjalny kończy swój raport zaleceniami dla Państw Członkowskich dotyczącymi sposobów ochrony osób wykonujących zawody prawnicze.

I. Wstęp

1. Prawnicy oraz swoboda wykonywania zawodów prawniczych są niezbędne dla zapewniania praworządności, ochrony praw człowieka oraz funkcjonowania niezależnego sądownictwa. Swoboda wykonywania zawodów prawniczych ułatwia dostęp do sprawiedliwości, sprawowanie nadzoru nad władzami państwowymi oraz ochronę należitych procedur i gwarancji sądowych. Państwa powinny zapewnić osobom wykonującym zawody prawnicze możliwość ich wykonywania bez zastraszania, utrudniania, nękania i ingerencji.

2. Sprawozdawca Specjalny z niepokojem odnotowuje globalny wzrost praktyk, które podważają, ograniczają, zawężają i utrudniają wykonywanie zawodów prawniczych. Prawnicy są szczególnie narażeni wówczas, gdy ich działalność skupia się na walce z korupcją, obronie praw człowieka, praw kobiet, ochronie mniejszości etnicznych, rasowych, religijnych lub narodowych, ludności rdzennej, społeczności LGBTQI+, ochronie środowiska oraz na innych kwestiach o dużym znaczeniu społecznym. Ograniczanie możliwości pracy prawników wzmoгло się w wyniku kroków podjętych przez państwa w odpowiedzi na pandemię COVID-19.¹

¹ A/HRC/47/35.

3. Sprawozdawca Specjalny otrzymał informacje, że pomiędzy rokiem 2010 a 2020 ponad 2 500 prawników poniosło śmierć, zostało zatrzymanych lub porwanych w różnych częściach świata.² Informacje te dotyczą zabójstw, prześladowań oraz prób podważenia niezależności zawodu. W związku z powyższym Sprawozdawca Specjalny przedstawia niniejszy raport dotyczący działań zagrażających swobodzie wykonywania zawodów prawniczych.

4. W 2018 r. Sprawozdawca Specjalny złożył Zgromadzeniu Ogólnemu raport dotyczących praw adwokatury i stowarzyszeń zawodowych prawników.³ Przeanalizowano różnorodne formy ingerencji w niezależność tych stowarzyszeń i nakreślono szereg dobrych praktyk mających na celu zagwarantowanie niezależności i skuteczności działania stowarzyszeń prawników.

5. Niniejszy raport przedstawia trudności i przeszkody napotymane przez prawników oraz mechanizmy i strategie stosowane w celu podważenia ich pracy i niezależności. Proponuje także zalecenia i środki mające na celu wzmocnienie swobody praktyki prawniczej, która jest fundamentalnym elementem niezależnego systemu sprawiedliwości.

6. Sprawozdawca Specjalny pragnie podkreślić, pracę którą wykonują wszystkie osoby pełniące funkcje prawnicze niezależnie od tego, czy mają oficjalny status prawników, na rzecz konsolidacji praworządności. Międzynarodowe zasady i standardy dotyczące niezależności zawodów prawniczych i swobody ich wykonywania, w szczególności Podstawowe Zasady dotyczące Roli Prawników⁴, są zasadniczymi elementami, które winny służyć jako przewodnik dla osób prowadzących praktykę prawniczą, a także dla ich stowarzyszeń zawodowych i winny być wspierane przez władze państwowe.

7. Sprawozdawca Specjalny rozesłał publiczny kwestionariusz z prośbą o informacje od państw, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz stowarzyszeń zawodowych prawników. W chwili zakończenia badania⁵ otrzymano 24 odpowiedzi od państw członkowskich, 22 od organizacji społeczeństwa obywatelskiego i 23 od stowarzyszeń

² Informacje uzyskane w trakcie sporządzania niniejszego raportu w listopadzie 2021 r.

³ A/73/365.

⁴ A/CONF.144/28/Rev.1.

⁵ Przekazane odpowiedzi zostaną zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/call-input-protectio-lawyers>

prawniczych, łącznie 69 odpowiedzi. Sprawozdawca Specjalny pragnie podziękować za te odpowiedzi i podkreśla, że uczestnictwo w badaniu miało zasadnicze znaczenie dla pozyskania informacji i opracowania kryteriów analizy opartych na szerokim i swobodnym uczestnictwie różnych zainteresowanych podmiotów.

8. Sprawozdawca Specjalny pragnie wyrazić szczególną wdzięczność Instytutowi Praw Człowieka Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników, Council of Bars and Law Societies of Europe [Radzie Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy – CCBE], Cyrus R. Vance Center for International Justice oraz Konrad-Adenauer-Stiftung za pomoc w zorganizowaniu konsultacji regionalnych z prawnikami i członkami organizacji społecznych w okresie od listopada 2021 r. do stycznia 2022 r. w ramach przygotowywania niniejszego raportu. Konsultacje te odbywały się w Europie, Azji, Afryce, na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej, w Azji Środkowej oraz w Ameryce Łacińskiej. Sprawozdawca Specjalny pragnie także podziękować Human Rights Clinic [*Klinice Praw Człowieka*] Human Rights Research and Education Centre [*Centrum Badań Praw Człowieka i Edukacji*] Uniwersytetu w Ottawie za wsparcie udzielone w trakcie sporządzania niniejszego raportu.

II. Standardy międzynarodowe

A. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

9. Artykuł 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych odnosi się do równości wobec prawa oraz do prawa do właściwego, niezależnego i bezstronnego sądu. Prawo do wyboru pełnomocnika zawarte jest w akapicie 3 (b) tego samego artykułu.

10. Artykuł 14(3) dotyczy prawa do reprezentacji prawnej i ustanawia minimalne gwarancje dla osób oskarżonych o przestępstwo, w tym możliwość obrony samodzielnej lub skorzystania z pomocy prawnej według własnego wyboru; do otrzymania informacji o przysługujących im prawach jeżeli nie korzystają z pomocy prawnej oraz do przydzielenia im pomocy prawnej z urzędu jeżeli jest to wymagane ze względu na interes wymiaru sprawiedliwości, także nieodpłatnie jeżeli osoby te nie posiadają wystarczających środków na opłacenie takiej pomocy.

11. Nękanie osób wykonujących zawody prawnicze może prowadzić do naruszenia praw klientów, w tym prawa do należytego procesu (artykuł 14 Paktu), do wolności i bezpieczeństwa

prawnego (artykuł 9 Paktu) oraz wolności od tortur i innego rodzaju złego traktowania (artykuł 7 Paktu).

12. Komisja Praw Człowieka⁶ ustaliła, że dostępność lub brak dostępu do pomocy prawnej często decyduje o tym, czy dana osoba ma możliwość przystąpienia do danego postępowania lub może w nim faktycznie uczestniczyć.

13. W uwadze ogólnej nr 13 (1984) Komisja podkreśla, że prawnicy powinni móc służyć poradą i reprezentować swoich klientów zgodnie ze standardami swojego zawodu oraz swoją własną oceną bez żadnych ograniczeń, wpływów, nacisków lub nadmiernej ingerencji. Wykładnia taka wspiera założenie, że po to aby spełniać zobowiązania nałożone przez Pakt, państwa strony zobowiązane są powstrzymać się od ingerencji w postępowanie sądowe oraz od wywierania wpływu, nacisków lub ingerencji w jakikolwiek sposób w możliwość udzielania porad przez prawników i sposób reprezentowania klientów.

14. Zgodnie z prawem międzynarodowym Rada Praw Człowieka ustaliła, że wszystkie państwa mają obowiązek zagwarantowania niezależności prawników a także możliwości wykonywania ich funkcji poprzez podejmowanie skutecznych środków w odniesieniu do ustawodawstwa, organów ścigania i tym podobnych, które umożliwią prawnikom wykonywanie funkcji zawodowych bez ingerencji, nękania, gróźb czy zastraszania jakiegokolwiek formie⁷.

B. Podstawowe Zasady dotyczące Roli Prawników

15. Zgodnie z Podstawowymi Zasadami dotyczącymi Roli Prawników Państwa mają obowiązek zapewnić prawnikom możliwość wykonywania swojego zawodu bez zastraszania, utrudnień, nękania czy niepotrzebnej ingerencji, oraz to, by za podejmowanie jakichkolwiek działań zgodnych z uznanymi obowiązkami, standardami i etyką zawodową prawników nie groziła im odpowiedzialność karna ani innego rodzaju sankcje administracyjne, ekonomiczne lub inne.

⁶ Zalecenie ogólne nr 32 (2007), par. 10

⁷ Uchwała Rady Praw Człowieka 35/12.

16. Zgodnie z zasadą 18 w związku z wypełnianiem swoich obowiązków prawnicy nie mogą być identyfikowani ze swoimi klientami ani sprawami, na rzecz których występują ich klienci.

C. Deklaracja o obrońcach Praw Człowieka

17. Deklaracja o prawach i odpowiedzialności osób fizycznych, grup i organizacji społecznych za promowanie i ochronę powszechnie uznanych praw człowieka i podstawowych praw (Oświadczenie o Obrońcach Praw Człowieka) przyjęta jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne w 1998 r. ma na celu ochronę wszystkich obrońców praw człowieka, w tym również prawników.⁸ Deklaracja stwierdza jasno, że państwa mają obowiązek podejmować wszelkie niezbędne kroki mające na celu ochronę obrońców praw człowieka przez właściwe organy władzy przed wszelkimi formami przemocy, grózb, odwetu, dyskryminacji prawnej lub faktycznej, naciskom oraz jakimkolwiek innym formom arbitralnych działań związanych ze zgodnym z prawem wykonywaniem praw określonych w Deklaracji (artykuł 12).

D. Międzyamerykański System Praw Człowieka

18. Ochrona prawników w ramach systemu międzyamerykańskiego opiera się na wykładni regionalnych instrumentów praw człowieka, w szczególności zapewnieniu prawa do sprawiedliwego i niezawisłego sądu, prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości, podziału władz i poszanowaniu praworządności⁹.

19. W ramach tego systemu obowiązek przestrzegania niezależności prawników ustanowiony został przez Amerykańską Deklarację Praw i Obowiązków Człowieka,

⁸ Uchwała Zgromadzenia Ogólnego 53/144.

⁹ Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka, *Guarantees for the independence of justice operators. Towards strengthening access to justice and the rule of law in the Americas [Gwarancje niezależności wymiaru sprawiedliwości. W stronę wzmacniania dostępu do sprawiedliwości i o praworządności w Amerykach]* 2013; Opinia doradcza OC-11/90 w sprawie wyjątków w odniesieniu do wyczerpania krajowych środków prawnych (Amerykańska Konwencja Praw Człowieka, art. 46 (1) i (2) (a) i (b)), 10 sierpnia 1990 r. par. 41; Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka, *Reveron Trujillo przeciwko Wenezueli*, wyrok z 30 czerwca 2009 r., Seria C Nr 197 par. 146-147. Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka, *Zabrano VElez et al. Przeciwko Ekwadorowi*, wyrok z 4 lipca 2007 r. Seria C. Nr 166 par. 122.

Amerykańską Konwencję Praw Człowieka¹⁰ oraz zobowiązania określone w Międzyamerykańskiej Karcie Demokracji.¹¹

20. Obowiązek ten jest interpretowany i egzekwowany przez instytucje, które składają się na regionalny system ochrony praw człowieka: Międzyamerykańską Komisję praw Człowieka oraz Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka, których postanowienia są wiążące dla Państw Stron, które uznały ich kompetencje.

21. Amerykańska Konwencja Praw Człowieka określa także obowiązki państw w zakresie zapewnienia każdej osobie możliwości domagania się ochrony i sprawiedliwości za czyny, które naruszają jego lub jej prawa. Artykuł 8 Konwencji ustanawia prawo do sprawiedliwego procesu przed niezależnym i bezstronnym sądem a ponadto stanowi, że każda osoba oskarżona o przestępstwo kryminalne musi mieć dostęp do pełnomocnika prawnego.

22. Międzyamerykańska Karta Demokracji stanowi, że „podział władzy i niezależność władz”¹² jest jednym z zasadniczych elementów demokracji. Stwierdza ona również, że przestrzeganie praworządności przez wszystkie instytucje i segmenty społeczeństwa jest równie ważne dla demokracji.¹³

E. Afrykański system praw człowieka

23. Artykuł 45 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów wymienia funkcje Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów, które obejmują ustalenie zasad dotyczących podstawowych wolności i wykładni Karty Afrykańskiej. Artykuł 26 Karty nakłada na Państwa Strony obowiązek zagwarantowania niezależności sądów.

24. W 2003 r. Afrykańska Komisja ustanowiła Zasady i Wytyczne dotyczące prawa do sprawiedliwego procesu i pomocy prawnej w Afryce. Chociaż są one niewiążące, stanowią wskazówkę co do tego jak należy chronić możliwości prawników wykonywania zawodu bez ingerencji, przestrzegać tajemnicy zawodowej oraz zapewnić przedstawicielom zawodów

¹⁰ Organizacja Państw Amerykańskich, Amerykańska Konwencja Praw Człowieka, 22 listopada 1969 r.

¹¹ Organizacja Państw Amerykańskich, Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka, Międzyamerykańska Karta Demokracji.

¹² Ibidem, art. 3.

¹³ Ibidem, art. 4.

prawniczych dostęp do informacji umożliwiających im świadczenie skutecznej pomocy prawnej. Zgodnie z ustanowionymi zasadami i wytycznymi prawnikom przysługuje również immunitet karny i cywilny w odniesieniu do twierdzeń składanych w dobrej wierze w pismach procesowych i postępowaniach oraz prawo do szybkiego i sprawiedliwego postępowania dyscyplinarnego przed niezawisłym organem zgodnie z zasadami etyki zawodowej.¹⁴

25. Komisja Afrykańska wykorzystała swój mandat ustanowiony przez artykuł 45 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów do potępienia ataków na prawników i konsekwentnie krytykuje dotyczące ich prześladowania. Stanowisko Komisji zostało wyraźnie przedstawione po ataku i zabójstwie przez policję prawnika zaangażowanego na rzecz ochrony praw człowieka, Willie'go Kimani, w 2016 r.¹⁵ Komisja stwierdziła, że ataki na prawników tworzą atmosferę strachu i zagrożenia, oraz że działania takie są sprzeczne z prawami ustanowionymi przez Kartę Afrykańską. Wezwała także władze kenijskie do wszczęcia śledztwa w tej sprawie i wprowadzenia reform, które zapewnią pełne przestrzeganie i ochronę praw człowieka przez policję oraz zapobieganie powtórzeniu się tego rodzaju incydentów. W innej sprawie, w której prawnicy aktywiści zostali deportowani ze Zjednoczonej Republiki Tanzanii, Komisja Afrykańska wezwała państwo do wprowadzenia pilnych środków naprawczych.¹⁶

F. Europejski system praw człowieka

26. Prawo każdej osoby do niezwłocznego stawienia się przed sądem w celu ustalenia, czy osoba taka została zatrzymana zgodnie z prawem zostało określone w artykule 5 Konwencji ochrony praw człowieka i podstawowych wolności (Europejska Konwencja Praw Człowieka).¹⁷ Mimo iż nie wspomina ona wyraźnie o prawie do pomocy prawnej, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że prawo takie może zostać uznane za naruszone jeżeli wyłączenie prawników danej osoby uznane zostanie za działanie arbitralne w okolicznościach danej sprawy.¹⁸

¹⁴ Patrz <https://www.archpr.org/legalinstruments/detail?id=38>.

¹⁵ Patrz <https://achpr.org/pressrelease/detail?id=129>.

¹⁶ Patrz <https://www.aachpr.org/pressrelease/detail?id=76>.

¹⁷ Patrz https://echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

¹⁸ A/71/348, par. 26 Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Lebedev przeciwko Rosji*, wyrok z 25 października 2007 r.

27. Prawo do obrony samodzielnej lub do korzystania z pomocy prawnej według własnego wyboru jest zagwarantowane w artykule 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Prawo do sprawiedliwego procesu na mocy tego artykułu obejmuje prawo do pomocy prawnej według wyboru oskarżonego od samego początku postępowania, zgodnie z ustaleniami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.¹⁹ Tym niemniej Trybunał stwierdził, że prawo to może podlegać określonym ograniczeniom w przypadku nieodpłatnej pomocy prawnej, a także w przypadkach gdy sądy ustalają, czy interes wymiaru sprawiedliwości wymaga by oskarżonego bronił prawnik powołany przez sąd.²⁰

28. Organy władzy państwowej muszą także brać pod uwagę życzenie oskarżonego w odniesieniu do wyboru jego lub jej pełnomocnika, chyba że występują istotne i uzasadnione podstawy do postąpienia inaczej.²¹ W przypadku braku takich podstaw ograniczenie swobody wyboru pełnomocnika stanowiłoby naruszenie artykułu 6²² Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

29. Artykuł 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka dotyczy prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeszukiwanie kancelarii prawnych w celu znalezienia kompromitujących dowodów dotyczących klientów prawników jest sprzeczne z artykułem 8. Ponadto określenie „życie prywatne” nie powinno być uważane za wykluczające działalność o charakterze zawodowym lub biznesowym.²³

30. Rekomendacja nr R(2000)21 Komitetu Ministrów Rady Europy ze swej strony podkreśla konieczność podejmowania wszelkich niezbędnych działań w celu przestrzegania, ochrony i promowania wolności wykonywania zawodu prawnika bez dyskryminacji ani nieprawidłowej ingerencji ze strony władz czy społeczeństwa w świetle postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.²⁴

¹⁹ *Atristain Gorosabel przeciwko Hiszpanii*, wyrok z 18 stycznia 2022 r.

²⁰ *Croissant przeciwko Niemcom*, wyrok z 25 września 1992 r., par. 29.

²¹ Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Vitan przeciwko Rumunii*, wyrok z 25 marca 2008 r., skarga nr 42084/02, par. 59.

²² Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Dvorski przeciwko Chorwacji*, wyrok z 20 października 2015 r., skarga nr 25703/11, par. 76.

²³ Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Niemietz przeciwko Niemcom*, wyrok z 16 grudnia 1992 r.

²⁴ Patrz <https://rm.coe/int/16804c392c>.

31. 30 stycznia 2019 r. Komitet Ministrów Rady Europy nałożył na Europejski Komitet Współpracy Prawnej obowiązek sporządzenia studium wykonalności dotyczące wartości dodanej ewentualnej europejskiej konwencji zawodu prawnika. Inicjatywa uzyskała poparcie Europejskiego Komitetu Współpracy Prawnej.²⁵

32. Zgodnie z uzyskanymi informacjami począwszy od wiosny 2022 r. zostanie powołany komitet biegłych w celu opracowania, w terminie dwóch lat, projektu instrumentu prawnego mającego na celu wzmocnienie ochrony zawodu prawnika oraz prawa do wolności wykonywania tego zawodu bez uprzedzeń i ograniczeń. Projekt zostanie w odpowiednim czasie przedstawiony do przyjęcia przez Komitet Ministrów Rady Europy.

33. Sprawozdawca Specjalny prześledził rozwój szeregu inicjatyw związanych z przygotowaniem konwencji i z zadowoleniem odnotowuje, że w bieżącym roku komitet biegłych rozpocznie prace, w których Sprawozdawca Specjalny oraz główne organizacje prawników tego regionu będą uczestniczyć w charakterze obserwatorów. Wśród pomysłów przedstawionych na tym wstępnym etapie Sprawozdawca Specjalny pozytywnie odnotował propozycję, by konwencja była otwarta na członkostwo państw nie będących członkami Rady Europy. Instrument taki będzie miał większą siłę jeżeli jego zakres geograficzny zostanie poszerzony i więcej krajów i ludzi będzie miało do niego dostęp.

III. Tendencje i modele ingerencji w wolność wykonywania zawodu prawnika

34. Istnieje szereg modeli ingerencji w wykonywanie zawodów prawniczych. W szczególnie wrażliwej sytuacji znajdują się prawnicy zaangażowani w obronę praw człowieka, w sprawy dotyczące bezpieczeństwa narodowego oraz korupcji. Osobną kwestią jest arbitralne identyfikowanie prawnika z jego lub jej klientem.

A. Prawnicy broniący praw człowieka

35. W 2021 r. Specjalny Sprawozdawca wystosował komunikaty do Kamerunu, Chin, Egiptu, Federacji Rosyjskiej, Filipin, Gwatemali, Iranu (Islamskiej Republiki), Libanu, Maroka, Pakistanu, Rwandy, Sri Lanki, Tadżykistanu, Turcji oraz Państwa Palestyńskiego

²⁵ Patrz <https://www.ccbe.eu/actions/european-convention-on-the-profession-of-lawyer/>.

dotyczące znikania, stosowania aresztowań, przymusu, oraz gróźb pod adresem prawników i obrońców praw człowieka.²⁶

36. W lutym 2019 r. Parlament Europejski zorganizował przesłuchanie dotyczące ataków na prawników i obrońców praw człowieka. Krajami, w których działalność prawników jest utrudniana i może skutkować postawieniem w stan oskarżenia lub aresztem były między innymi Azerbejdżan, Chiny, Kazachstan i Turcja.²⁷ W 2020 r. kilku prawników w Zimbabwie zostało aresztowanych i było nękanym z powodu działalności zawodowej i związanej z prawami człowieka.²⁸

37. W 2018 r. czterech aktywistów praw człowieka z Kazachstanu zostało skazanych na kary więzienia za działalność w mediach społecznościowych i pokojowe protesty. Ich obrońcy byli poddani presji politycznej ze strony prokuratorów, państwowej służby bezpieczeństwa oraz sędziów. W ramach protestu przeciwko stawianym mu zarzutom i naruszeniu prawa procesowego jeden z aktywistów podciął sobie żyły podczas przesłuchania. Sąd wszczął postępowanie dyscyplinarne przeciwko jego prawnikowi zarzucając mu, że nie zapobiegł temu desperackiemu czynowi.²⁹

38. W 2019 r. szereg organizacji potępiło postępowania dyscyplinarne Rady Adwokackiej Azerbejdżanu przeciwko prawnikowi zaangażowanemu w prawa człowieka. Zawieszenie i wydalenie adwokata z adwokatury zostało uznane przez Instytut Praw Człowieka Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników za objaw tego, iż prezydium Rady Adwokackiej Azerbejdżanu nie podejmuje działań wspierających rozwój zawodu prawniczego w odniesieniu do spraw dotyczących ochrony praw człowieka w Azerbejdżanie.³⁰

39. Akty przemocy wobec prawników i innych obrońców praw człowieka są czasami dokonywane przez zorganizowane grupy polityczne i nacjonalistyczne. Biuro Wysokiego

²⁶ Patrz komunikaty LBN 8/2021, IRN 28/2021, TJK 2/2021, EGY 8/2021, PSE 4/2021, TUR 10/2021, LKA 2/2021, RWA 1/2021, GTM 5/2021, MAR 4/2021, IRN 16/2021, RUS 7/2021, PHL 3/2021, TUR 9/2021, IRN 12/2021, CHN 4/2021, PAK 3/2021 i CMR 1/2021. Wszystkie komunikaty wymienione w niniejszym raporcie dostępne są na stronie <https://specommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments>.

²⁷ Patrz <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/hearing-on-attacks-on-the-legal-profession/product-details/20190131CHE05821>.

²⁸ Patrz <https://kubatana.net/2020/08/16/law-society-of-zimbabwe-statement-on-deteriorating-human-rights-situation-in-zimbabwe/>.

²⁹ Patrz <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/hearing-on-attacks-on-the-legal-profession/product-details/20190131CHE05821>.

³⁰ Patrz <https://www.ibanet.org/article/CC9DBFCB-43B6-4A4F-86ED-201DEFAD95A>.

Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka (OHCHR) zgłasza, że w Ukrainie zorganizowane grupy polityczne i nacjonalistyczne zaangażowane były w ataki na sędziów, prawników, aktywistów i inne osoby uważane za „zdrajców” lub „separatystów”³¹.

40. W odniesieniu do promowania praw człowieka warto wspomnieć o Protokole Esperanza, który jest inicjatywą kierowaną przez Ośrodek Sprawiedliwości i Prawa Międzynarodowego. Jest to pierwsze narzędzie międzynarodowe, którego celem jest promowanie skutecznych odpowiedzi na groźby kierowane wobec obrońców praw człowieka. Odpowiada ono na groźby adresowane wobec obrońców praw człowieka, dziennikarzy oraz wszystkich innych osób podejmujących działania na rzecz demokracji i pełnego przestrzegania praw człowieka na całym świecie, w tym również praw prawników.³²

B. Sprawy związane z bezpieczeństwem narodowym

41. W niektórych przypadkach same organy ścigania ingerują w prawidłową pracę prawników. W innych naruszenia praw człowieka osób praktykujących prawo powstają w ramach wymiaru sprawiedliwości. Na przykład Rada Praw Człowieka stwierdziła, że sądy wojskowe oraz Specjalne Sądy antyterrorystyczne bywają używane do uciszania i zastraszania osób praktykujących prawo.³³

42. Według organizacji praw człowieka w Turcji Służba Prokuratora Publicznego rutynowo prowadzi śledztwa i wszczyna postępowania przeciwko prawnikom na mocy ustawy o zwalczaniu terroryzmu (Nr 3713) z powodu działań podjętych w ramach wykonywania ich obowiązków zawodowych, oraz wiąże je z przestępstwami, które zarzucane są ich klientom.³⁴ Szereg międzynarodowych organizacji praw człowieka potępiło nadużywanie ustawy o zwalczaniu terroryzmu do prześladowania osób praktykujących prawo.³⁵ W latach 2016 – 2022 ponad 1 600 prawników doznało prześladowań a 615 umieszczono w areszcie tymczasowym. Ogółem 474 prawników zostało skazanych na 2 966 lat więzienia z powodu uczestnictwa w

³¹ Patrz artykuł z sali konferencyjnej przygotowany przez OHCHR na temat sytuacji praw człowieka w Ukrainie dostępny na <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/regular-sessions/session40/list-reports>.

³² Patrz <https://cejil.org/en/press-releases/the-esperanza-protocol-first-international-tool-to-respond-to-threat-against-human-rights-defenders/>.

³³ A/HRC/44/54.

³⁴ Patrz <https://hrw.org/report/2019/04/10/lawyers-trial/abusive-prosecutions-and-erosion-fair-trial-rights-turkey>.

³⁵ Patrz <https://fidu.it/language/en/turkey-third-party-intervention-to-the-echr-in-the-case-of-saglam-against-turkey>.

„organizacji terrorystycznej” (art. 314 kodeksu karnego).³⁶ Areszt tymczasowy, zatrzymanie i rewizje w domach prawników są uważane za naruszenie praw człowieka kiedy opierają się wyłącznie na przypuszczeniach i nie ma żadnych dowodów uzasadniających podejmowanie takich środków.³⁷

43. W Myanmarze po zamachu stanu, który miał miejsce w lutym 2021 r. prawnicy broniący protestujących byli aresztowani i zatrzymywani pod pretekstem bezpieczeństwa narodowego.³⁸ Od 2014 r. prawnicy egipscy cierpią na fale represji wobec trwającego kryzysu praw człowieka wynikającego z kampanii rządowej przeciwko islamistom, którzy oskarżani są o działalność terrorystyczną. Prawnicy byli wielokrotnie aresztowani i prześladowani w celu zmuszenia ich do unikania spraw o charakterze politycznym. W szczycie kryzysu w listopadzie 2015 r. ponad 200 prawników znajdowało się za kratami.³⁹

44. Według doniesień z Iraku wielu prawników doświadcza zastraszania, gróźb lub zabójstw w kontekście ataków terrorystycznych dokonywanych przez grupy rebeliantów.⁴⁰

45. W trakcie konsultacji prowadzonych w związku z niniejszym raportem zgłoszono, że w Arabskiej Republice Syrii naruszenia na terenach kontrolowanych przez państwo są często niebezpośrednie, podejmowane często pod pretekstem bezpieczeństwa, lub w niektórych przypadkach dokonywane przez organizację prawniczą. Na niektórych obszarach kraju ataki, w tym w wielu przypadkach napady fizyczne na prawników, są dokonywane bezpośrednio przez organy władzy.⁴¹

46. Traktowanie pandemii COVID-19 jako elementu bezpieczeństwa narodowego doprowadziło do nałożenia szeregu restrykcji na działalność prawników. W wielu krajach zastosowanie środków związanych z pandemią utrudniło prawnikom świadczenie porad klientom. Ten aspekt ich pracy nie był uważany za istotną usługę, zatem świadczenie usług

³⁶ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

³⁷ Europejski Trybunał Sprawiedliwości, *Tercan przeciwko Turcji*, skarga nr 6158/18, wyrok z 29 września 2021 r.

³⁸ Patrz https://www.ecba.org/extdocserv/projects/HR/20210315_HRC_ECBA_Myanmar.pdf.

³⁹ Patrz <http://www.aeud.org/2017/04/defendingandprotectinglawyers/#WPna28Q-D-o.facebook>.

⁴⁰ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁴¹ Informacje podane przez region Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej w celu sporządzenia niniejszego raportu.

prawnych zostało zablokowane, podobnie jak wizyty w ośrodkach zatrzymań. Odnotowano także naruszenia zasady poufności oraz odmowy praw zwykle gwarantowanych w ramach stosunku prawnik-klient.⁴²

47. W 2020 w Libanie prawnik został pobity w biały dzień przez członków sił bezpieczeństwa wewnętrznego, rzekomo za naruszenie nakazu lockdownu w Bejrucie. W tym czasie funkcjonariusze mieli grozić Stowarzyszeniu Prawników w Bejrucie i jego prezesowi.⁴³ W Islamskiej Republice Iranu prawnicy zajmujący się prawami kobiet i aktywności praw człowieka, którzy krytykowali zasady lockdownu przyjęte w odpowiedzi na pandemię, byli bezprawnie przesłuchiwanymi za obronę swoich przekonań w mediach społecznościowych.⁴⁴

C. Sprawy dotyczące korupcji

48. Korupcja ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie instytucji państwowych a zatem na stosowanie praw człowieka. Niezależny i skuteczny wymiar sprawiedliwości jest głównym narzędziem jakim dysponują społeczeństwa, pozwalającym na skuteczne prowadzenie dochodzeń i karanie sprawców w sprawach o korupcję, co jest również celem zobowiązań określonych w Konwencji Narodów Zjednoczonych o Zwalczeniu Korupcji.

49. Sprawozdawca Specjalny wspominał o tym w szeregu raportów, w szczególności w raporcie dla Zgromadzenia Ogólnego z 2017 r. Jeśli chodzi o znaczenie i wagę Konwencji, Sprawozdawca Specjalny podkreślił⁴⁵, że „ponieważ jest to kluczowe narzędzie w walce z korupcją, Konwencja winna być także uważana za podstawowy instrument międzynarodowy do ochrony praw człowieka, a zatem zasługuje na stałą uwagę ze strony właściwych organów”.

50. Na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci dowody na korupcję w wymiarze sprawiedliwości wielu krajów są coraz liczniejsze, do tego stopnia, że wymiar sprawiedliwości jest uważany za drugą najbardziej skorumpowaną instytucję po policji.⁴⁶ W Gwinei Równikowej, Gwatemali oraz Boliwariańskiej Republice Wenezueli prawnicy, sędziowie i

⁴² A/HRC/47/35.

⁴³ Patrz komunikat LBN 7/2021.

⁴⁴ Patrz https://ecba.org/extdocserv/projects/HR/20201204_JointstatementNasrin.pdf

⁴⁵ A/72/140, par. 29.

⁴⁶ Ibidem, par. 41.

prokuratorzy walczący z korupcją i przestępczością zorganizowaną byli odwoływani i zmuszani do emigracji za pracę związaną z walką z korupcją na arenie politycznej.⁴⁷

51. W Słowacji kilku prawników trzymano w areszcie tymczasowym przez ponad rok pod zarzutami obrony członków przestępczości zorganizowanej. Adwokatura podjęła interwencję w ramach *amicus curiae* i podniosła, że zasada, iż nikt nie może być prześladowany za świadczenie usług prawnych musi być przestrzegana.⁴⁸

52. W lipcu 2020 r. prawnik znany ze swojej pracy na rzecz obrony protestujących przeciwko korupcji w Bejrucie został aresztowany i brutalnie pobity przez grupę ludzi, co wyglądało na próbę morderstwa. Podobne przypadki zgłaszano w odniesieniu do znacznej liczby prawników libańskich.⁴⁹

53. Podobnie w Gwatemali czy w El Salvador, osoby wykonujące zawody prawnicze są atakowane i szkalowane za ujawnianie przypadków korupcji lub nadużyć przez organy państwa.⁵⁰

D. Powiązania pomiędzy prawnikami a ich klientami

54. Sytuacja ta najczęściej dotyczy prawników pracujących nad sprawami politycznymi dotyczącymi problemów z mniejszościami narodowymi, ochroną środowiska oraz prawami człowieka. Prawnicy i asystenci prawni podlegający naciskom lub atakom wcześniej utożsamiani są zwykle ze swoimi klientami lub ich interesami.⁵¹

55. Prawnicy w Kamerunie i Ghanie krytykowali tego rodzaju próby asocjacji, które miały miejsce nawet podczas udzielania pomocy klientom na komendzie policji. Podczas zgłoszonych incydentów prawnicy czuli się przymuszani i obawiali się, że policja uzna ich za współuczestników zarzucanego przestępstwa.⁵² Organizacje prawników belgijskich,

⁴⁷ A/75/172 oraz A/HRC/44/47.

⁴⁸ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Informacje przekazane przez Konrad-Adenauer-Stiftung na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu.

⁵¹ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁵² Informacje dostarczone przez Instytut Praw Człowieka Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników w listopadzie 2020 r. na potrzeby niniejszego raportu.

niemieckich, słowackich, węgierskich, włoskich i rumuńskich zgłosiły, że wiązanie prawników z ich klientami prowadzi do ataków wymierzonych przeciwko wykonywaniu czynności zawodowych przez prawników.⁵³ W Ukrainie prawnicy bezpośrednio zaangażowani w reprezentowanie pozwanych w sprawach politycznych wysokiego szczebla padali ofiarą morderstw.⁵⁴

56. W maju 2021 r. Sprawozdawca Specjalny wystosował komunikat do Federacji Rosyjskiej dotyczący aresztowania i przetrzymywania prawnika Ivana Pavlova w związku ze zgodnym z prawem wykonywaniem jego czynności zawodowych na rzecz znanego lidera opozycji. 20 kwietnia 2021 r. agenci Federalnej Służby Bezpieczeństwa dokonali rewizji w pokoju hotelowym pana Pavlova w Moskwie. Agenci Federalnej Służby Bezpieczeństwa przeszukali także jego mieszkanie, kancelarię w Team 29 oraz dom letni pana Pavlova w okolicy Petersburga. Podczas rewizji agenci Federalnej Służby Bezpieczeństwa mieli zarekwirować większość dokumentów dotyczących wrażliwej sprawy o charakterze politycznym, nad którą pracował pan Pavlov, w tym informacje objęte tajemnicą adwokacką.⁵⁵

A. Ingerencja w pracę adwokatury i stowarzyszeń zawodowych prawników

57. Rosnąca ilość przypadków ingerencji państwa w pracę organizacji, administrację oraz działalność organizacji i stowarzyszeń prawników jest także przedmiotem szczególnej troski Sprawozdawcy Specjalnego, który już w 2018 r. badał różne formy ingerencji w niezależność organizacji prawników.⁵⁶ W raporcie tym Sprawozdawca Specjalny podkreślał przeszkody natury prawnej i administracyjnej, które uniemożliwiały prawnikom tworzenie lub członkostwo w niezależnych organizacjach zawodowych, począwszy od afiliacji politycznych ich członków aż do różnorodnych form kontroli sprawowanej przez władzę wykonawczą lub sądowniczą na etapie rozpoczęcia lub kontynuowania praktyki prawniczej, a także groźby postępowań dyscyplinarnych i zastraszanie członków organizacji prawniczych. Sprawozdawca Specjalny przypominał władzom państwowym, że powinny wspierać zakładanie i pracę organizacji prawniczych bez ingerowania w ten proces.

⁵³ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁵⁴ Patrz <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-ENG.pdf>.

⁵⁵ Patrz komunikat RUS 6/2021.

⁵⁶ A/73/365.

58. W Zimbabwie poprawka do ustawy o wykonywaniu zawodów prawniczych z lipca 2021 r. rozszerzyła uprawnienia rządowe w odniesieniu do Adwokatury w Zimbabwie poprzez ministerialne powołania oraz kontrolę finansowania zagranicznego.⁵⁷ W 2021 r. Sprawozdawca Specjalny wystosował komunikat do Islamskiej Republiki Iranu w sprawie szeregu aktów ustawodawczych mających na celu podważenie niezależności organizacji prawniczych.⁵⁸

59. Otrzymaliśmy informacje, że w Turcji wszczęto 78 śledztw i postępowań prokuratorskich przeciwko przynajmniej 68 członkom Stowarzyszenia Prawników Diyarbakir⁵⁹. Dwóch byłych prezesów Organizacji Prawniczej, Fethi Gümüs oraz Mehmet Emin Aktar zostali skazani odpowiednio na 7 lat i 6 miesięcy oraz 6 lat i 3 miesiące więzienia na mocy ustawodawstwa o zwalczaniu terroryzmu.⁶⁰

60. W 2020 r. weszła w życie ustawa nr 7249, która zmieniała system wyborczy do stowarzyszeń prawników i dalej ograniczyła niezależność organizacji prawników oraz zawodów prawniczych.⁶¹ Ustawa ta została przyjęta po publikacji przez Organizację Prawników w Ankarze komunikatu prasowego krytycznego w stosunku do oświadczenia Dyrektora Generalnego ds. Religijnych zawierającego zawołaną mogę nienawiści wobec osób LGBYQI+, i to pomimo protestów ze strony przewodniczących tureckich organizacji prawniczych.⁶²

61. Na Białorusi nowa ustawa o adwokaturze⁶³ weszła w życie o listopadzie 2021 r. i upoważniła rząd do interwencji w powoływanie przewodniczących izb adwokackich i ich organów.⁶⁴ Przynajmniej 27 prawników zostało usuniętych z organizacji lub zawieszonych za

⁵⁷ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁵⁸ Patrz komunikat IRN 26/2021.

⁵⁹ Patrz <https://arrestedlawyears.files.wordpress.com/2021/04/ahm-yillik-rapor-30-martt-1617614102.pdf>.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Patrz https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Statements/2020/EN_HRP_2_0201210_CCBE-Statment-on-the-situation-of-the-legal-profession-in-Turkey.pdf.

⁶² Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁶³ Patrz https://www.americanbar.org/groups/human_rights/reports/belarus--lawyers-under-threat--increasing-suppression-of-the-leg/.

⁶⁴ Informacje przekazane przez Radę Organizacji Prawniczych Europy w listopadzie 2021 r. dla celów niniejszego raportu.

zabieranie głosu przeciwko niedawnej fali represji na Białorusi.⁶⁵ Jest to bezpośredni atak na niezależność wymiaru sprawiedliwości i wolność wykonywania zawodu prawnika.⁶⁶

62. Na Litwie władza wykonawcza wniosła szereg inicjatyw ustawodawczych wymierzonych w litewską advokaturę. Inicjatywy te proponują między innymi reformę procedury dyscyplinarnej przeciwko prawnikom poprzez wprowadzenie poprawek do ustawy o advokaturze, przez nadanie uprawnień Ministerstwu Sprawiedliwości do wpływania na postępowania dyscyplinarne. Ustawa o służbie cywilnej miała na celu wykluczyć Radę Adwokacką ze wszystkich procedur dotyczących wykonywania zawodu prawnika, w tym egzaminów zawodowych, przyjęcia do organizacji oraz postępowań dyscyplinarnych.⁶⁷ W Salwadorze ustawodawca rozważa uchwalenie ustawy o agentach zagranicznych, która, zdaniem organizacji salwadorskich i zagranicznych, mogłaby być wykorzystywana do ograniczania obrony praw człowieka.⁶⁸

63. W Boliwariańskiej Republice Wenezueli organizacje społeczeństwa obywatelskiego wyrażały sprzeciw przeciwko instrumentalnemu traktowaniu organizacji prawników przez agendy państwa. Środki, jakie podjął rząd za pośrednictwem Narodowej Rady Wyborczej mają ograniczać wolności przysługujące dotychczas organizacjom prawniczym, w szczególności poprzez monitorowanie procedur wyborczych, co podważa ich autonomię i organizację wewnętrzną.⁶⁹

64. Kodeksy etyki zawodowej są kolejnym instrumentem niejednokrotnie wykorzystywanym do zastraszania i prześladowania prawników. Sprawozdawca Specjalny podkreśla, że kodeksy etyki zawodowej prawników powinny przestrzegać ich fundamentalnych praw (włącznie z wolnością słowa) i powinny być pisane przez same organizacje prawników, a jeżeli kodeksy te są narzucone z mocy prawa, konieczne są należyte konsultacje z osobami wykonującymi zawody prawnicze na wszystkich etapach procesu legislacyjnego.⁷⁰

⁶⁵ Patrz <https://www.hrw.org/news/2021/10/26/belarusian-authorities-retaliate-against-lawyers-defending-human-rights>.

⁶⁶ A/73/365.

⁶⁷ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁶⁸ Informacje dostarczone przez Konrad-Adenauer-Stiftung dla potrzeb niniejszego raportu.

⁶⁹ Patrz <https://accesoalajusticia.org/la-toma-del-poder-en-los-colegios-de-abogados-de-venezuela-2000-2020/>.

⁷⁰ A/64/181 par. 53.

65. W wielu rejonach świata organizacje zawodowe prawników poddawane są naciskom by usuwały swoje publikacje i komentarze w sieciach społecznościowych.⁷¹ Jest to całkowicie sprzeczne z Podstawowymi Zasadami dotyczącymi Roli Prawników.

B. Fizyczna i psychologiczna przemoc stosowana wobec prawników i ich rodzin.

66. Międzynarodowe stowarzyszenia prawników zgłaszały stosowanie polityki nękania osób wykonujących zawody prawnicze w niektórych krajach. W 2021 r. Europejska Rada Stowarzyszeń Prawników zgłosiła przypadki przemocy fizycznej i psychologicznej w 38 krajach świata, w tym na Białorusi, w Chinach, Islamskiej Republice Iranu, na Filipinach i w Turcji.⁷²

67. Wraz z innymi osobami upoważnionymi do zajmowania się tym tematem przez Radę Praw Człowieka Sprawozdawca Specjalny przekazał rządowi Turcji komunikat wyrażający zaniepokojenie zatrzymaniem 48 prawników, 7 aplikantów, 4 usuniętych sędziów oraz 1 absolwenta prawa w Ankarze we wrześniu 2020 r.⁷³

68. W latach 2015 do 2020 łącznie 1 323 obrońców praw człowieka, kilku z nich będących prawnikami, poniosło śmierć. Większość tych zabójstw miała miejsce w Ameryce Łacińskiej a ofiarami byli przede wszystkim obrońcy praw człowieka i środowiska.⁷⁴ Zgłoszono, że w latach 2009 do 2021 w Hondurasie śmierć poniosło 162 prawników.⁷⁵

69. Na Filipinach od 2016 r. miało miejsce 105 ataków na prawników, w wyniku których zginęło 85 a 20 ocalało.⁷⁶ W marcu 2021 r. senat filipiński przyjął uchwałę potępiającą zabójstwa i akty przemocy wobec osób wykonujących zawody prawnicze i wezwał do podjęcia niezbędnych działań w celu zapewnienia im bezpieczeństwa i ochrony.⁷⁷ Na Filipinach bezkarność wiąże się z rzekomymi kampaniami antynarkotykowymi. Brak skutecznych

⁷¹ Informacje podane przez region Afryki dla potrzeb niniejszego raportu.

⁷² Patrz

https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documetns/HUMAN_RIGHTS_LETTERS/_REPORTS_-_RAPPORTS/2021/EN_2021_OVERVIEW-CCBE-LETTERS-2021.pdf.

⁷³ Patrz komunikat TUR 18/2020.

⁷⁴ A/HRC/46/35.

⁷⁵ Informacje przekazane przez Centrum Vance dla potrzeb niniejszego raportu.

⁷⁶ Patrz <https://defendlawayers.files.wordpress.com/2021/10./final-report-to-supreme-court-philippines-1-october-2021-1.pdf>

⁷⁷ Uchwała Senatu Filipin nr 691 z 24 marca 2021 r. dostępna na https://legacy.senate.gov.ph/lis/bill_res.aspx?congress=18&q=SRN-691.

środków zwiększa prawdopodobieństwo, że sprawcy nie zostaną pociągnięci do odpowiedzialności za swoje czyny.

70. Okoliczności opisane powyżej stwarzają „kulturę bezkarności”, dzięki której sprawcy takich ataków są w stanie naruszać prawa prawników i ich klientów bez żadnych konsekwencji. Przed samymi atakami większość prawników wziętych na cel było publicznie napiętnowanych jako wrogowie państwa i określanych mianem „komunistów” lub „terrorystów”. Połączenie takich określeń z opisaną powyżej kulturą bezkarności jest jednym z głównych przyczyn wysokiej liczby zabójstw pozasądowych na Filipinach.⁷⁸

71. 7 listopada 2021 r. pod domem rodziców pewnego prawnika w Dżakarcie Zachodniej wybuchła bomba. Prawniczka ta wcześniej prowadziła śledztwo w sprawie pewnych polityków, którzy posiadają przedsiębiorstwo górnicze w Papui Zachodniej. W chwili obecnej prowadzone jest przeciwko niej śledztwo pod zarzutem podżegania oraz rozpowszechniania nieprawdziwych informacji dotyczących protestów w regionie Papui Zachodniej w 2019 r. Od czasu tego incydentu prawniczka mieszka na wygnaniu w Australii.⁷⁹

72. Podczas konsultacji wyszło na jaw, że niektórzy prawnicy byli zmuszeni uciekać ze swoich krajów w wyniku gróźb lub zmuszani byli do rezygnacji z prowadzenia określonych spraw lub powództw w następstwie nacisków wywieranych na członków ich rodzin mieszkających w danym kraju. W Pakistanie władze państwowe zapewniają ochronę pewnemu prawnikowi i jego rodzinie, którzy mimo to otrzymują poważne i wiarygodnie brzmiące groźby.⁸⁰

73. We wrześniu 2019 r. ukraińska Krajowa Izba Prawnicza zgłosiła sprawę prawnika, który regularnie otrzymywał groźby adresowane do niego i jego rodziny z powodu jego pracy nad sprawą dotyczącą zabójstwa sędziego.⁸¹ W Bośni i Hercegowinie wielu prawników padło

⁷⁸ A/HRC/44/22.

⁷⁹ Patrz [https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS-LETTERS/Indonesia_ - _Indonesie/2021/EN_HRL_20211203_Indonesia_Harassment-of-lawyer-Veronica_Koman.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS-LETTERS/Indonesia_-_Indonesie/2021/EN_HRL_20211203_Indonesia_Harassment-of-lawyer-Veronica_Koman.pdf).

⁸⁰ Patrz komunikat PAK 0/2021.

⁸¹ Patrz https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020_ENG.pdf.

ofiara ataków w związku z wykonywaniem obowiązków zawodowych. Sprawcy tych ataków nie zostali jeszcze zidentyfikowani.⁸²

74. Sprawozdawca Specjalny jest głęboko zaniepokojony częstotliwością, z jaką przeprowadzane konsultacje prowadzą do ujawnienia bezkarności agentów państwa, którzy dokonują ataków na przedstawicieli zawodów prawniczych. Bezkarność taka rozciąga się na sytuacje tak poważne jak przymusowe znikanie i egzekucje pozasądowe.⁸³

75; W listopadzie 2021 r. Prawnicy dla Prawników oraz Rada Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy wyraziły zaniepokojenie w związku z zarzutami stosowania tortur wobec irańskiego prawnika zajmującego się prawami człowieka.⁸⁴ Sprawozdawca Specjalny otrzymał informacje na temat wymuszonego zniknięcia obrońców praw człowieka w prowincji Sindh w Pakistanie.⁸⁵

C. Szkalowanie w mediach

76. Bardzo często prawnicy, którzy bronią i reprezentują osoby przeciwko którym prowadzone są śledztwa lub które są oskarżone o przestępstwa związane z bezpieczeństwem na gruncie ustawodawstwa dotyczącego zwalczania terroryzmu lub w sprawach politycznych wysokiej rangi spotykają się ze stygmatyzacją lub szkalowaniem w mediach i w sieciach społecznościowych. Presja wywierana przez takie działania poważnie ogranicza wolność wykonywania zawodu przez prawników i ich asystentów.

77. Bardzo wielu spośród konsultowanych fachowców zgłaszało rozprzestrzenianie kampanii oszczerstw przeciwko prawnikom i asystentom prawniczym zaangażowanym w sprawy wrażliwe dla osób sprawujących władzę polityczną.⁸⁶ W wyniku takich działań media oraz społeczeństwo mogą mylnie interpretować lub mieć błędne przekonania na temat celów obrony prawnej oraz obowiązków prawników, które polegają na reprezentowaniu klienta; nie

⁸² Patrz https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS-LETTERS/Bosnia_and_Herzegovina_-_Bosnie-Herzegovine/2017/EN_HRL_20170228_Bosnia_and_Herzegovina_Attacks_against_lawyerr.pdf.

⁸³ A/HRC/42/40 oraz A/HRC/44/22.

⁸⁴ Patrz <https://lawyersforlawyers.org/en/joint-letter-on-the-reported-torture-of-payam-derafshan/>.

⁸⁵ Patrz komunikat PAK 3/2021.

⁸⁶ Informacje przekazane przez Konrad-Adenauer-Stiftung dla potrzeb niniejszego raportu.

oznacza to jednak, że prawnik popiera działania klienta lub popełnia przestępstwo broniąc takiego klienta.

78. Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka stwierdziła, że kryminalizacja prawników jest często poprzedzana działaniami takimi jak oświadczenia wysokich rangą urzędników zarzucające im popełnianie przestępstw lub nielegalnych działań, co ma na celu delegitymizację ich pracy.⁸⁷

79. Sprawozdawca Specjalny zauważył, że zdarza się iż media oraz użytkownicy mediów społecznościowych wyrażają opinie i sądy wartościujące mające skutek w postaci zwiększenia presji na członków zawodów prawniczych, co stwarza niebezpieczeństwo z uwagi na charakter ich pracy. W Wielkiej Brytanii w 2016 r. prowadzono kampanię nękania z udziałem członków Parlamentu oraz niektórych mediów przeciwko prawnikom z regionu Ulsteru, którzy wzywali do wszczęcia śledztwa w sprawie czynów popełnionych przez żołnierzy brytyjskich w Irlandii Północnej.⁸⁸ W Boliwariańskiej Republice Wenezueli brak niezależności kryminalnego wymiaru sprawiedliwości doprowadził do wzrostu liczby ataków na obrońców praw człowieka podlegających przez rząd i media zbliżone do rządu; ataki te pozostają bezkarne.⁸⁹

80. Otrzymaliśmy także informacje o kampaniach oszczerstw przeciwko niezależnym prawnikom, które miałyby być dziełem władz państwowych mającym na celu wpływanie na pracę prawników między innymi w Azerbejdżanie⁹⁰, Chinach, Meksyku⁹¹, Federacji Rosyjskiej i Turcji.⁹² W 2019 r. organizacje i aktywiści praw człowieka w Meksyku wzywali do zaprzestania szkalowania prawnika rodziców zaginionych 43 nauczycieli stażystów z Ayotzinapa w następstwie oświadczeń byłego szefa urzędu Prokuratora Generalnego Stanu Guerrero, w których twierdził on, że prawnik utrudniał prowadzenie śledztwa w sprawie tego

⁸⁷ Kryminalizacja Obrońców Praw Człowieka, dokument nr 49/15, 31 grudnia 2015 r. par. 15.

⁸⁸ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

⁸⁹ Patrz

https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documetns/HUMAN_RIGHTS_LETTERS/Venezuela_-_Venezuela/2015/EN_HRL_20151105_Venezuela_attacks_on_lawyers_2_.pdf.

⁹⁰ Informacje na temat Azerbejdżanu uzyskane od Human Rights Watch, patrz

<https://www.hrw.org/en/europecentral-asia/azerbaijan>. W szczególności patrz <https://www.hrw.org/report/2010/10/26/beaten-blacklisted-and-behind-bars/vanishing-space-freedom-expression-azerbaijan>.

⁹¹ Informacje dostarczone przez Vance Center dla potrzeb niniejszego raportu.

⁹² Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

zdarzenia oraz osiągał bezprawne zyski przez prowadzenie obrony rodzin zaginionych studentów.⁹³

D. Postępowania dyscyplinarne

81. Sprawozdawca Specjalny wielokrotnie twierdził, że postępowania dyscyplinarne przeciwko prawnikom muszą być prowadzone w zgodzie z gwarancjami proceduralnymi ustanowionymi między innymi w artykule 14 Paktu.⁹⁴ Należy zatem powtórzyć, że kompetencje do dyscyplinowania prawników muszą być powierzane organom niezależnym. Zasada „sędziego naturalnego” wymaga, by władza dyscyplinarna była stanowiona przez prawo.

82. Niejednoznaczne podstawy do postępowań dyscyplinarnych otwierają drzwi do nadmiernie szerokich interpretacji lub nadużyć oraz ryzyka podważenia niezależności zawodów prawniczych. Zbyt ogólne sformułowania mogą także stwarzać niepewność i nieprzewidywalność co do postępowania wymagającego działań dyscyplinujących, z naruszeniem zasady legalności.⁹⁵ W konsekwencji zasady legalności, przewidywalności oraz wąskiej wykładni, które mają zastosowanie do spraw karnych, mają także zastosowanie *mutatis mutandis* do spraw dyscyplinarnych.⁹⁶

83. Prawnicy są czasami pozbawiani prawa do wykonywania zawodu czasowo lub na stałe bez przeprowadzenia należytego postępowania lub prawomocnego postanowienia organu dyscyplinarnego, które określałoby stosowne podstawy prawne oraz dowody na poparcie nałożenia sankcji dyscyplinarnych w postaci usunięcia z zawodu. W 2020 r. w Zjednoczonej Republice Tanzanii prawniczka została pozbawiona prawa do wykonywania zawodu w wyniku twierdzeń wygłoszonych w dobrej wierze w toku prawidłowego wykonywania obowiązków zawodowych.⁹⁷

⁹³ Patrz https://hchr.org.mx/onu_dh_medios/investigador-que-dudo-de-la-version-de-la-pgr-sobre-los-43-se-dice-perseguido/.

⁹⁴ A/HRC/38/38, par. 63; A/HRC/26/32 par.90 oraz A/HRC/11/41 par. 61.

⁹⁵ A/75/172, par. 17.

⁹⁶ Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka, *López et al. Przeciwko Hondurasowi*, wyrok z 5 października 2015 r. par. 257.

⁹⁷ Patrz komunikat TZA 5/2020.

84. Sprawozdawca Specjalny udokumentował wiele spraw, w których postępowanie dyscyplinarne przeciwko prawnikom było prowadzone przez władzę wykonawczą.⁹⁸ Zgłoszono także, że w 2018 r. na Węgrzech grupa prawników została pozbawiona prawa wykonywania zawodu kiedy ich prawo do swobodnego wyboru członkostwa w organizacji zawodowej uległo ograniczeniu.⁹⁹

85. Wiążący Precedens Nr 5 Sądu Najwyższego Brazylii uznał, że brak dostępu do pomocy prawnej prawnika przeciwko któremu toczy się postępowanie dyscyplinarne nie jest niekonstytucyjne. Wykładnia taka podważa znaczenie zawodów prawniczych ponieważ oznacza, że sankcje wobec prawników mogą być wymierzone w wyniku postępowania administracyjnego. Aby postępowanie dyscyplinarne było zgodne ze standardami międzynarodowymi muszą być przestrzegane zasady właściwej procedury prawnej, bezstronnego wysłuchania oraz zasada kontrydiktoryjności.¹⁰⁰

86. W krajach takich jak Azerbejdżan,¹⁰¹ Federacja Rosyjska,¹⁰² Indie,¹⁰³ Japonia,¹⁰⁴ Kazachstan,¹⁰⁵ Kenia,¹⁰⁶ Malediwy,¹⁰⁷ oraz Zjednoczona Republika Tanzanii¹⁰⁸ rosnąca liczba postępowań dyscyplinarnych przeciwko prawnikom zaangażowanym w sprawy dotyczące praw człowieka lub tematy politycznie drażliwe jest wszczynanych w wyniku skarg składanych przez władze. W Federacji Rosyjskiej nazwanie prawnika „agentem zagranicznym” oznacza, że władze państwowe mają prawo złożyć wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego w celu pozbawienia go lub jej prawa wykonywania zawodu, tak jak w opisanym powyżej przypadku prawnika znanego przeciwnika politycznego.¹⁰⁹

⁹⁸

a/HRC/23/43/Add.3, E/CN.4/2006/52/Add.3 oraz A/73/365.

⁹⁹ Informacje dostarczone przez Radę Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy dla potrzeb niniejszego raportu.

¹⁰⁰ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

¹⁰¹ Patrz https://ehrac.org.uk/wp-content/uploads/2021/03/EHRAC-Azerbaijan_Resource_guide_01-2.pdf. Patrz także <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input-calls-input/call-input-protection-lawyers>.

¹⁰² Patrz <https://www.hrw.org/news/2021/09/27/russia-three-human-rights-groups-penalized>.

¹⁰³ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Patrz <https://www.icj.org/maledives-authorities-must-end-assault-on-the-legal-profession/>

¹⁰⁸ Patrz komunikat TZA 2/2021.

¹⁰⁹ Patrz <https://lawyersforlawyers.org/en/russian-federation-authorities-must-cease-harassment-of-lawyer-ivan-pavlov>.

87. Prawnicy w krajach takich jak Białoruś¹¹⁰ czy Turcja¹¹¹ podkreślają fakt, że niektórym grupom prawników odmawia się licencji na wykonywanie zawodu ze względu na ich powiązania z określonymi rodzajami działalności, takimi jak obrona praw człowieka, walka z korupcją lub obrona mniejszości. Stanowi to atak na wolność wykonywania zawodu prawnika i jest ukrytą sankcją.¹¹²

88. Decyzje o niedopuszczeniu do zawodu prawnika w powiązaniu z określonymi sprawami stanowią zagrożenie dla przyszłych pokoleń prawników zainteresowanych obroną praw człowieka i podstawowych wolności.¹¹³ W 2021 r. Komisja Kwalifikacyjna do Praktyki Prawniczej w Białorusi odebrała licencje pięciu prawnikom za rzekome świadczenie pomocy prawnej liderom opozycji i pokojowym protestantom.¹¹⁴

89. Środki dyscyplinarne są bardzo silną bronią w rękach rządów, pozwalającą na ingerencję w działalność zawodową prawników, w szczególności tych którzy angażują się w sprawy wymierzone przeciwko państwu lub reprezentujących sprawy lub klientów, które mogą narazić ich na nieprzychylną władzę.¹¹⁵ Ustanowienie niezależnego systemu dla rozpatrywania postępowań dyscyplinarnych za naruszenie standardów etyki zawodowej jest ważnym czynnikiem niezależności zawodu prawnika.¹¹⁶

E. Wykorzystywanie wymiaru sprawiedliwości i policji

90. W latach 2020 – 2021 Sprawozdawca Specjalny otrzymał informacje o zarzutach dotyczących użycia przymusu, zatrzymań, nękania oraz innych praktyk stosowanych wobec prawników w związku ze zgodnym z prawem wykonywaniem przez nich obowiązków zawodowych w krajach takich jak Białoruś, Cabo Verde, Federacja Rosyjska, Filipiny, Haiti, Kuwejt, Pakistan, Rumunia, Zjednoczona Republika Tanzanii i Zimbabwe.¹¹⁷

¹¹⁰ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² A/75/172.

¹¹³ Patrz <https://www.onct.org/en/resources/reports/control-over-lawyers-threatens-human-rights>.

¹¹⁴ Patrz komunikat BLR 5/2021.

¹¹⁵ A.73/365 par.71

¹¹⁶ A/71/365, par.94-95 oraz A/64/181 par. 55-58.

¹¹⁷ Patrz komunikaty RUS 6/2021, ROU 1/2021, KWT 1/2021, RUS 9/2021, HTI 3/2020, TZA 5/2020, PAK 9/2021, CPV 1/2021, BLR 9/2020, ZWE 4/2020,; patrz także A/HRC/47/35.

91. Na Filipinach rząd był wielokrotnie krytykowany za nękanie prawników oraz bezkarne potraktowanie zabójstw kilkudziesięciu prawników w czasie pandemii. Sprawcami większości tych ataków byli członkowie prezydenckich oddziałów anty-rebelianckich lub agendy bezpieczeństwa narodowego bądź państwowe służby bezpieczeństwa.¹¹⁸

92. W marcu 2021 r. na Cabo Verde prawnik pan Pinto Monteiro został aresztowany z przyczyn związanych z wykonywaniem zgodnych z prawem obowiązków zawodowych jako obrońca dyplomaty Boliwariańskiej Republiki Wenezueli.¹¹⁹ W Rumunii pan Robert Roșu został skazany na 5 lat więzienia w związku z legalnym wykonywaniem swoich obowiązków zawodowych.¹²⁰

93. Otrzymaliśmy doniesienia o ciągłej kryminalizacji prawników i dziennikarzy białoruskich, z których wielu zostało oskarżonych o przestępstwa gospodarcze lub podlega ograniczeniom wolności słowa za udzielanie pomocy prawnej protestantom, aktywistom społeczeństwa obywatelskiego lub dziennikarzom w następstwie wyborów z sierpnia 2020 r.¹²¹

94. Informacje o atakach na prawników oraz na niezależność zawodów prawnych nadeszły także ze Zjednoczonej Republiki Tanzanii. Prawnicy Jebra Kambole, Edson Kilatu oraz Tito Elia Magoti zostali pozbawieni prawa wykonywania zawodu i aresztowani odpowiednio za obronę opozycyjnych przywódców politycznych, obronę praw człowieka oraz krytykowanie systemu sprawiedliwości w tym kraju.¹²²

F. Tajemnica zawodowa, rewizje i konfiskaty

95. Sprawozdawca Specjalny otrzymał informacje dotyczące ingerencji władz publicznych w swobodę wykonywania zawodu prawniczego poprzez przeprowadzanie rewizji w kancelariach prawnych oraz przechwytywanie korespondencji klienta z pełnomocnikiem do późniejszego wykorzystania w procesie.¹²³

¹¹⁸ A/HRC/47/35, par. 34.

¹¹⁹ Patrz komunikat CPV 1/2021.

¹²⁰ Patrz komunikat ROU 1/2021.

¹²¹ Patrz komunikat BLR 4/2021.

¹²² Patrz komunikat TZA 2/2021.

¹²³ Nadesłane informacje będą zamieszczone na stronie internetowej Sprawozdawcy Specjalnego, dostępnej na <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/calls-input/call-input-protection-lawyers>. Patrz także <https://rm.coe.int/cdcj-2020-8e-add1-feasibility-study-profession-of-lawyerr/1680alc757>.

96. W Belgii odnotowano nielegalne zajęcie dokumentów podczas rewizji w kancelarii prawnej, które były nieistotne z punktu widzenia rewizji natomiast zostały później wykorzystane w innych sprawach.¹²⁴ W Chorwacji nie istnieją wyjątki prawne dotyczące poszanowania tajemnicy zawodowej, natomiast w niektórych przypadkach prawnicy mają obowiązek ujawniać informacje Urzędowy Zwalczania Prania Brudnych Pieniędzy jeżeli zaistnieje podejrzenie, że wystąpiło pranie brudnych pieniędzy.¹²⁵ W 2020 r. rumuńska Rada Adwokacka wyraziła zaniepokojenie naruszeniami prawa prawników do zachowania tajemnicy zawodowej poprzez wzywanie ich do zeznawania w charakterze świadków w sprawach przeciwko ich klientom oraz nadużycia w postaci przeszukań ich pomieszczeń zawodowych, z których zabierano dokumenty niezależnie od tego czy były one związane z danym śledztwem.¹²⁶

97. W raporcie Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy ujawniono, że we Francji, w czerwcu 2020 Urząd Prokuratora Finansowego badał szczegółowe nagrania rozmów telefonicznych kilku kancelarii a nawet nagrania rozmów telefonicznych Ministra Sprawiedliwości w celu zidentyfikowania rzekomych informatorów wewnątrz wymiaru sprawiedliwości, którzy mogli przekazywać informacje dwóm osobom, które były prawnikami i również zaangażowane były w badaną sprawę.¹²⁷ We Francji Wydział Kryminalny Sądu Kasacyjnego orzekł, że korespondencja pomiędzy prawnikiem i jego lub jej klientem może być zajęta w przypadku rewizji pod warunkiem, że nie dotyczy wykonywania prawa do obrony.¹²⁸

98. W związku z wprowadzeniem środków Specjalnych w kontekście pandemii COVID-19 niektóre państwa dopuściły się naruszeń zasady poufności w relacji pomiędzy klientem a prawnikiem. Miało to miejsce w więzieniach, gdzie rozmowy były podsłuchiwane, co uniemożliwiało prawnikom swobodne wykonywanie obowiązków.¹²⁹

V. Podsumowanie

¹²⁴ Patrz

https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/ROL/RoL_Position_papers/EN_RoL_20210526_CCBE-contribution-for-the-RoL-Report-2021.pdf.

¹²⁵ Ibidem.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Patrz <https://www.legifrance.gouv.fr/juri.id/JURITEXT000042619502>

¹²⁹ Patrz <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/06/CIS-Justice-and-coronavirus-Advocacy-Analysis-brief-ENG-2020.pdf>, par. 21.

100. Działalność wszystkich osób pełniących funkcje prawne, niezależnie od tego czy posiadają one urzędowy status prawnika, ma fundamentalne znaczenie dla ochrony i wspierania praworządności.

101. Zasady i standardy międzynarodowe dotyczące niezależności zawodów prawniczych i swobody ich wykonywania, w szczególności Podstawowe Zasady dotyczące Roli Prawników, stanowią zasadnicze elementy, które winny być traktowane jako wytyczne dla osób praktykujących prawo i dla stowarzyszeń zawodowych oraz winny być wspierane przez władze państwowe.

102. Państwa mają obowiązek zagwarantować, by osoby wykonujące zawód prawniczy mogły wykonywać go bez nadmiernych ograniczeń. Muszą zatem podjąć niezbędne kroki aby zapewnić tym osobom możliwość wypełniania obowiązków zawodowych bez jakiegokolwiek ingerencji, nękania, gróźb czy zastraszania.

103. W wielu krajach swoboda i niezależność wykonywania zawodu prawnika jest gwarantowana przepisami prawa. Tym niemniej obowiązki nałożone przez takie gwarancje często nie są należycie wypełniane. Aby zapewnić pełne przestrzeganie zobowiązań zawartych w Podstawowych Zasadach dotyczących Roli Prawników oraz w ustawodawstwie krajowymi niezbędne jest ustanowienie efektywnych gwarancji instytucjonalnych i prawnych niezależności wymiaru sprawiedliwości, która jest nieodzowna.

104. Przedstawiciele zawodów prawniczych mogą być przedmiotem ataków lub zastraszania ze strony wielu różnych podmiotów, włącznie z organami i instytucjami państwa, a także zorganizowanymi grupami przestępczymi oraz, w niektórych sytuacjach, także ze strony samych stowarzyszeń prawniczych.

105. W niektórych krajach pod pretekstem ochrony bezpieczeństwa narodowego lub walki z terroryzmem, korupcją lub pandemią władze ograniczyły swobodę wykonywania zawodów prawniczych. Ograniczenia te są szczególnie dotkliwe w sytuacjach, gdy ograniczona jest także przestrzeń do protestów społeczeństwa obywatelskiego oraz uczestnictwa w nich. Traktowanie osób, które występują na rzecz odpowiedzialności i transparentności lub działają na rzecz praw człowieka najczęściej budzi najwięcej niepokoju.

106. Ostatnio w wielu krajach nasiliły się ataki na grupy prawników stojących w obronie określonych spraw. Prawnicy, których praca dotyczy kwestii takich jak korzystanie z wolności słowa lub praw politycznych, obrony praw człowieka, ochrony środowiska, praw kobiet, mniejszości etnicznych lub praw społeczności LGBTQI+ są częstokroć przedmiotem ataków, gróźb lub nawet prób zamachów na ich życie.

107. Inicjatywy prawne mające na celu ograniczanie swobody wykonywania zawodu prawnika i asystenta prawnika są w tej chwili rozpowszechnione na całym świecie. Interwencje tego rodzaju mogą przybrać formę ingerencji przez władzę wykonawczą w prace organów podejmujących decyzje w odniesieniu do zawodów prawniczych lub poprzez przyjęcie odpowiedniego ustawodawstwa.

108. Kiedy przedstawiciele zawodów prawniczych stają się celem gróźb lub ataków często nie są podejmowane niezwłoczne i należyte dochodzenia, środki dochodzeniowe są często spóźnione w związku z czym możliwość pozyskania dowodów niezbędnych do postawienia zarzutów i ukarania osób odpowiedzialnych zostaje utracona.

109. Przypadki inwigilacji, nękania, linczu publicznego, stygmatyzacji, kryminalizacji i zarzutów współpracy a także gróźb i ataków na określone grupy prawników wymagają do państw bardziej zdecydowanych i skutecznych kroków.

110. W niektórych krajach pozbawienie prawa wykonywania zawodu wykorzystywane jest przez władze jako forma represji wobec prawników broniących w sprawach dotyczących praw człowieka lub członków opozycji politycznej bądź protestujących oraz prawników, którzy występują na rzecz zasad praworządności i praw człowieka.

111. Tego rodzaju usuwanie z zawodu nie tylko podważa zasady praworządności w ogóle ale narusza prawa człowieka usuniętych prawników oraz fundamentalne zasady stojące na straży niezależności sądownictwa i zawodów prawnych.

VI. Zalecenia

112. Państwa powinny podejmować wszelkie niezbędne kroki mające na celu zapewnienie swobody wykonywania zawodów prawniczych we wszystkich okolicznościach, tak by prawnicy mieli możliwość wykonywania należnych im praw i obowiązków zawodowych bez obaw przed odwetem oraz bez jakichkolwiek ograniczeń, w tym nękania przez sądy.

113. Część obowiązkowych gwarancji do jakich zobowiązane są państwa polega na ochronie fizycznego i psychicznego bezpieczeństwa i spokoju prawników i ich rodzin. Obejmuje to podejmowanie skutecznych działań mających na celu przestrzeganie, zarówno na gruncie prawa jak i faktycznie, Podstawowych Zasad dotyczących Roli Prawników oraz innych standardów związanych z niezależnością i obowiązkami prawników.

114. Państwa powinny sformułować i wdrażać środki zapobiegające utożsamianiu prawników z ich klientami lub ze sprawami, w których bronią.

115. Państwa powinny zwracać szczególną uwagę na postępowania i spory, w których prawnicy są narażeni na bardzo widoczne sytuacje ze względu na wrażliwość spraw, w których występują. Wpływ ataków na prawników reprezentujących sprawy wrażliwe utrudnia i podważa ich ogólną zdolność do wykonywania obowiązków zawodowych.

116. Państwa powinny zweryfikować, zmienić i unikać przyjmowania ustaw, które mogą ingerować w niezależność prawników i swobodę wykonywania ich zawodu w szczególności odnosi się to do ustaw związanych ze zwalczaniem terroryzmu, bezpieczeństwem, handlu narkotykami oraz ustawodawstwa dotyczącego pandemii.

117. Organy dyscyplinarne odpowiedzialne za pociąganie do odpowiedzialności i orzekanie w sprawach dotyczących zarzutów o naruszenie obowiązków zawodowych muszą być niezależne od władz państwowych, w szczególności od władzy wykonawczej, w tym ministerstw sprawiedliwości i innych instytucji. W skład takich organów dyscyplinarnych i monitorujących powinni wchodzić przedstawiciele zawodów prawniczych. Jeżeli takie organy dyscyplinarne są bezpośrednio powiązane lub zależne od władzy wykonawczej, lub też w ich skład wchodzi znacząca liczba przedstawicieli władzy wykonawczej, normy prawne na podstawie których działają powinny zostać zweryfikowane w celu zapewnienia ich faktycznej niezależności.

118. Stowarzyszenia zawodowe prawników powinny być niezależnymi i samorządnymi organizacjami zawodowymi, założonymi w celu promowania i ochrony niezależności i bezpieczeństwa prawników oraz ich interesów zawodowych. Ich status i istotne funkcje powinny być powszechnie uznawane i wspierane przez władze państwowe, które powinny unikać ingerencji w działalność i pracę prawników.¹³⁰

119. Przyjmowanie do zawodów prawniczych powinno być regulowane prawnie a procedury przyjęcia powinny być jasne, transparentne i obiektywne.

120. Państwa winny powstrzymywać się od ingerencji w procedury przyjmowania do zawodu a stowarzyszenia prawnicze winny być bezpośrednio i niezależnie odpowiedzialne za takie procedury i udzielanie pozwolenia na prowadzenie praktyki.¹³¹

121. Państwa winny wdrożyć politykę komunikacji, aby informować i przekonywać społeczeństwa o znaczeniu przestrzegania praw człowieka, praworządności, podziału władz oraz konieczności wykonywania zawodu przez prawników w sposób niezależny i wolny od nadmiernej ingerencji.

122. Sprawozdawca Specjalny zachęca władze państwowe do niezwłocznego wdrożenia niezbędnych środków zmierzających do ukrócenia gróźb wobec prawników oraz nękania i prześladowania osób zajmujących się prawem w ogóle. W szczególności władze winny zapewnić, że wobec pracowników organów ścigania zaangażowanych w tego rodzaju nadużycia prowadzone będą dochodzenia i będą oni pociągani do odpowiedzialności.

123. Sprawozdawca Specjalny zachęca prokuratorów do uważnego monitorowania sytuacji i okoliczności, w których prawnicy mogą być pociągani do odpowiedzialności karnej w związku z wykonywaniem swoich obowiązków zawodowych. W przypadku zaistnienia takich okoliczności należy wydać odpowiednie zarządzenia by uniemożliwić udział prokuratorów w złośliwych prześladowaniach przedstawicieli zawodów prawniczych krytykujących urzędników i instytucje państwowe w ramach egzekwowania swojej niezależności i wolności słowa.

¹³⁰ A/71/348.

¹³¹ Ibidem.

124. Począwszy od tego roku komitet działający w ramach Rady Europy rozpocznie przygotowywanie projektu międzynarodowego instrumentu prawnego mającego na celu wzmocnienie ochrony zawodów prawniczych oraz prawa do jego swobodnego wykonywania bez uprzedzeń i przeszkód. Sprawozdawca Specjalny zaleca, by komisje ekspertów poważnie rozważyły to, by instrument taki stał się wiążący i otwarty na uczestnictwo państw nie będących członkami Rady Europy. Sprawozdawca Specjalny z zadowoleniem przyjmuje fakt zaproszenia go do współpracy w takiej komisji ekspertów, chociaż bez prawa głosu.

125. Jest sprawą ogromnej wagi by osoby wykonujące zawody prawnicze lub powołane do praktyki prawa miały dostęp do stałych i odpowiednich szkoleń w zakresie standardów międzynarodowych i regionalnych dotyczących niezależności sądownictwa, praw człowieka i zwalczania korupcji.

126. Zalecenia przedstawione przez Sprawozdawcę Specjalnego w raporcie dla Zgromadzenia Ogólnego z 2018 r. dotyczące adwokatur i stowarzyszeń prawniczych¹³² oraz kwestie poruszane w 2016 przez jego poprzedniczkę, Monikę Pinto, w jej raporcie dla Zgromadzenia Ogólnego dotyczącym roli prawników¹³³ pozostają aktualne. Wskazuje to, że od czasu sporządzenia tych raportów poczyniono jedynie ograniczone postępy w zakresie ochrony prawa do swobody wykonywania zawodu prawnika.

¹³² A/73/365.

¹³³ A.71/348.